

6. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the “Singapore Convention on Mediation”). United Nations Commission on International Trade Law. New York: United Nations, 2018. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements

УДК 340.1

Ковалишин О. Р.
*к.ю.н., доцент, доцент кафедри судочинства
НН юридичного інституту
Карпатський національний університет
ім. В. Стефаника*

ПРАВОВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Формування сучасної правової держави в Україні є складним і багатовимірним процесом, що передбачає не лише вдосконалення законодавства, але й забезпечення його ефективного застосування, відповідності потребам суспільства та міжнародним стандартам. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання перспективи розбудови правової держави, яке безпосередньо пов'язане із пошуком оптимальних моделей правового регулювання та модернізації національної правової системи. Одним із ключових інструментів такого оновлення виступають правові запозичення, що дозволяють інтегрувати кращі зарубіжні практики у вітчизняне законодавство. Водночас ефективність їх застосування залежить від здатності адаптувати іноземні правові конструкції до національних умов, що зумовлює необхідність комплексного дослідження правових запозичень як важливого елемента розбудови правової держави в Україні.

Правові запозичення є одним із фундаментальних механізмів розвитку сучасних правових систем, особливо в умовах глобалізації, інтеграційних процесів та зростання ролі міжнародного економічного співробітництва. Для України проблема правових запозичень набула особливої актуальності після здобуття незалежності, коли виникла необхідність трансформації правової системи відповідно до потреб ринкової економіки. У цих умовах використання іноземного правового досвіду стало важливим інструментом формування ефективного законодавства.

Дослідження правових систем свідчить про те, що правові запозичення є природним і закономірним явищем. Значна частина сучасних правових інститутів виникла саме внаслідок рецепції іноземних правових моделей. Так, до прикладу, розвиток господарського права у країнах Східної Європи значною мірою відбувався під впливом французького, німецького та англо-американського права, що зумовило формування універсальних підходів до регулювання підприємницької діяльності. Українське господарське право також зазнало значного впливу іноземних правових систем, що пояснюється

як історичними чинниками, так і необхідністю інтеграції у світову економіку.

Теоретичне осмислення правових запозичень здійснюється через концепцію правових трансплантатів, яка стала предметом активної наукової дискусії. Одні дослідники обґрунтовують можливість ефективного перенесення правових норм незалежно від їх соціального контексту, розглядаючи правові трансплантати як універсальний інструмент модернізації права [1]. Інші, навпаки, наголошують на тому, що правові норми тісно пов'язані з культурними, економічними та політичними особливостями суспільства, а їх механічне перенесення може призвести до втрати змісту або неефективності застосування [2; 3, с. 49].

У цьому контексті особливого значення набуває концепція індігенізації права, яка передбачає адаптацію запозичених правових норм до національних умов. Індігенізація виступає своєрідним компромісом між глобалізацією та збереженням національної правової ідентичності. Вона дозволяє врахувати специфіку економічного розвитку, рівень правової культури та особливості правозастосовної практики. Без такого пристосування навіть ефективні правові моделі можуть не працювати або викликати негативні наслідки.

Необхідність правових запозичень у праві України обумовлена низкою об'єктивних чинників. Передусім це перехід від адміністративно-командної економіки до ринкової, який вимагав створення нових правових інститутів. Крім того, значна частина приватно-правових відносин має транскордонний характер, що потребує уніфікації правових підходів та забезпечення їх зрозумілості. Важливим стимулом також є прагнення держави підвищити свою конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість, зокрема шляхом імплементації міжнародних стандартів і кращих практик регулювання.

Разом із тим, практика правотворення в Україні свідчить про наявність значних проблем у сфері застосування правових запозичень. Однією з основних є безсистемність і фрагментарність законодавчих змін. Нерідко запозичення здійснюється шляхом прямого копіювання іноземних правових норм без належного аналізу їх функціонального призначення та відповідності національним умовам. Це призводить до ситуацій, коли правові норми не працюють або функціонують не так, як передбачалося законодавцем.

Ефективність правових запозичень є складною категорією, що не може зводитися лише до формального закріплення норми у законодавстві. Вона повинна оцінюватися з урахуванням фактичного впливу правових норм на суспільні відносини та їх здатності досягати поставлених цілей. Одним із сучасних підходів до оцінки ефективності є використання емпіричних методів, зокрема аналізу правозастосовної практики та результатів функціонування відповідних інститутів.

Неефективність правових запозичень може проявлятися у різних формах. По-перше, запозичені норми можуть ігноруватися суб'єктами правозастосування через їх невідповідність реальним умовам. По-друге, вони можуть тлумачитися інакше, ніж у країні їх походження, що змінює їх правовий зміст. По-третє, взаємодія запозичених норм із національною правовою системою може призводити до непередбачуваних наслідків. Усі ці аспекти підкреслюють необхідність комплексного підходу до правових запозичень.

Важливим є також питання співвідношення глобалізаційних процесів та національної правової ідентичності. З одного боку, глобалізація сприяє

поширенню ефективних правових моделей та уніфікації правового регулювання. З іншого боку, надмірне запозичення може призвести до втрати системності та внутрішньої узгодженості правової системи. У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність збереження балансу між використанням іноземного досвіду та розвитком власних правових традицій в процесі розбудови правової держави.

Окрему увагу слід приділити ролі міжнародних організацій. Такі інституції, як Світовий банк чи міжнародні фінансові організації, активно впливають на формування правової політики держав, пропонуючи модельні законодавчі рішення та стандарти регулювання. Водночас орієнтація виключно на такі стандарти без належної адаптації може призвести до формального характеру реформ та їх низької ефективності.

Таким чином, правові запозичення є важливим інструментом розвитку права, однак їх ефективність залежить від здатності законодавця враховувати національні особливості, рівень правової культури та економічні умови. Оптимальним підходом є поєднання запозичення з індігенізацією [4, с. 48], що дозволяє забезпечити адаптацію правових норм до реальних потреб суспільства в рамках розбудови правової держави.

Підсумовуючи, слід зазначити, що правові запозичення не можуть розглядатися як універсальний засіб реформування правової системи. Вони мають застосовуватися з урахуванням комплексного аналізу соціально-економічних умов, правових традицій та практики правозастосування. Лише за таких умов можливе досягнення їх основної мети — забезпечення ефективного, стабільного та збалансованого правового регулювання суспільних відносин.

Література:

1. Watson A. Legal Transplants : An Approach to Comparative Law / A. Watson. - Edinburgh : Scottish Academic Press, 1974.
2. Orucu E. Critical Comparative Law : Considering Paradoxes for Legal Systems in Transition / Deventer: Kluwer, Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, 1999. № 59. URL: <http://www.ejcl.org/41/art41-1.html>
3. Легран П. Неможливість «правових трансплантантів». *Порівняльне правознавство*. 2013 №1-2. С. 46-59.
4. Ковалишин О.Р. Щодо необхідності правових запозичень в господарському праві України. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тридцять треті економіко-правові дискусії», 27 грудня 2018 р., м. Львів, С. 47-49.